

**2023–2024 рр. ПОВНОМАСШТАБНОГО ЕТАПУ  
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА СТОРІНКАХ  
ЧАСОПИСУ «KOMENTARZE OŚRODKA STUDIÓW  
WSCHODNICH»**

**Ільницький В. І., Тельвак В. В., Гриник Л. М.**

**ВСТУП**

Різноманітні аспекти російсько-української війни впродовж останніх двох років активно обговорюються у світі на різних майданчиках. При цьому коло осіб, які долучаються до таких дискусій, доволі широке. Передовсім назовемо тих, хто професійно підходить до розкриття цих питань. У цьому контексті необхідно відзначити напрацювання аналітиків Центру східних студій імені Марека Карпа за другий рік війни. У порівнянні із першим роком дещо розширилася кількість оглядачів. З-поміж них Анджей Вільк, Пьотр Жоховський, Якуб Бер, Яцек Тароцінський, Славомир Матушак, Кшиштоф Нечипор, Якуб Граца, Юстина Готковська, Вітольд Родкевіч, Лідія Гібадло, Тадеуш Іванський, Філіп Руднік, Івона Вішневська та ін.

Проблематика російсько-української війни (2014–2024) загалом та її повномасштабного етапу, зокрема, знайшла висвітлення як у наукових, так і науково-популярних текстах. Дослідники розглядали різноманітні аспекти цієї понад десятирічної війни. Насамперед відзначимо ґрунтовні праці Лариси Якубової<sup>1</sup> та Сергія Плохія<sup>2</sup>. Витоки російсько-українського конфлікту і цілеспрямовану антиукраїнську політику Москви розкрили Олексій Покотило та Олександр Нашивочников<sup>3</sup>. Основні передумови, засоби та методи ведення Російською Федерацією гібридної війни проти України обсервували Олена Білінчак, Анатолій Гуз<sup>4</sup>. Продовжую-

---

<sup>1</sup> Якубова Л. *До свободи крізь вогонь: Україна проти рашизму*. Київ: «Кліо», 2023. 432 с.

<sup>2</sup> Плохій С. *Російсько-українська війна: повернення історії*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2023.

<sup>3</sup> Pokotylo O., Nashyvochnikov O. Sources of the Russian-Ukrainian Armed Conflict. *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk – East European Historical Bulletin*. 2021. Issue 18. P. 210–218. DOI: 10.24919/2519-058X.18.226536 [in English].

<sup>4</sup> Bilichak O., Huz A. Hybrid war as an tool of foreign policy of the Russian Federation: the Ukrainian dimension (1991–2023). *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi*

чи вивчення теми інформаційної війни, Василь Ільницький, Володимир Старка та Микола Галів простудіювали основні пропагандистські заходи, використані Росією під час підготовки до збройної агресії проти України<sup>5</sup>. Формування інститутів громадянського суспільства крізь призму викликів, які постали в умовах російсько-української війни (2014–2022) вивчали Наталія Кравець, Віталій Барвіненко<sup>6</sup>.

Питання російсько-української війни на сторінках наукових видань «Східноєвропейський історичний вісник» та «Військово-науковий вісник» аналізували Антоніна Бойчук, Наталія Ільницька та Назарій Задорожний<sup>7</sup>. Окремо дослідження присвячене і вивченню цих питання на сторінках «The British Army Review» (2022–2024)<sup>8</sup>. Різноманітні аспекти російсько-української війни широко висвітлювалися на шпальтах газети «The New York Times». Саме Юрій Офіцинський провів аналітичний огляд видан-

---

*visnyk – East European Historical Bulletin*. 2024. Issue 30. P. 162–178. DOI: 10.24919/2519-058X.30.299897

<sup>5</sup> Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. Вип. 5. С. 43–55. DOI: 10.15407/uhj2022.05.043; Ilnytskyi V., Starka V., Haliv M. Rosiiska propaganda yak element pidhotovky do zbroinoi agresii proty Ukrainy [Russian Propaganda as an Element of Preparation for Armed Aggression Against Ukraine]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2022. Vyp. 5. P. 43–55. DOI: 10.15407/uhj2022.05.043 [in English].

<sup>6</sup> Kravets N., Barvinenko V. Civil society of Ukraine during the years of the Russo-Ukrainian war: challenges, value orientations (2014–2024). *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk – East European Historical Bulletin*. 2024. Issue 30. P. 200–210. DOI: 10.24919/2519-058X.30.299905

<sup>7</sup> Бойчук А., Ільницька Н. Матеріали до історії сучасної російсько-української війни на сторінках «Східноєвропейського історичного вісника» (2016–2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Вип. 13/55. С. 26–46. DOI: 10.24919/2312-2595.13/55.283084

Задорожний Н., Бойчук А. Проблема сучасної російсько-української війни на сторінках «Військово-наукового вісника» (2014–2022). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Вип. 13/55. С. 108–140. DOI: 10.24919/2312-2595.13/55.283181.

<sup>8</sup> Ільницький В. Тельвак В., Талалай Ю. Сучасна російсько-українська війна на шпальтах «The British Army Review» (2022–2024). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2024. Спецвипуск. С. 130–146.

ня та виокремив основні тематичні напрями<sup>9</sup>. Проблематику російсько-української війни у сучасних дисертаційних напрацюваннях проаналізували Юрій Офіцинський та Лілія Гриник<sup>10</sup>. Борис Дрогомирецький зробив спробу комплексно простудіювати історіографічні дослідження сучасної російсько-української війни<sup>11</sup>.

Сама ж польська рецепція російсько-української війни неодноразово також ставала об'єктом історіографічного вивчення<sup>12</sup>. Аналіз відображення початку повномасштабного етапу російсько-українського воєнного конфлікту польськими журналістами розглянули Оксана Медвідь<sup>13</sup>, Микола Галів, Михайл Гранд, Роман Бойчин<sup>14</sup>. Власне польська рецепція російсько-української війни неодноразово також ставала об'єктом історіографічного вивчення<sup>15</sup>. Низка вчених спробували з'ясувати особливості осмислення першого та другого року повномасштабного етапу путінської агресії співробітниками варшавського Центру східних студій імені Марека Карпа<sup>16</sup>. Аналізу проблематики сучасної російсько-

---

<sup>9</sup> Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013–2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018.

<sup>10</sup> Офіцинський Ю., Гриник Л. Війна Росії проти України в дисертаційних дослідженнях українських науковців (2019 – 2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Вип. 13/55. Р. 234–263. DOI: 10.24919/2312-2595.13/55.283186

<sup>11</sup> Дрогомирецький Б. Сучасна гібридно-інформаційна війна: історіографічний вимір. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 48. Т. 1. С. 11–17. DOI: 10.24919/2308-4863/48-1-2.

<sup>12</sup> Masnenko V., Telvak V., Yanyshyn B., Telvak V. Identity transformation of the Ukrainian Donbas: from the «wild field» to Russian occupation. *Analele Universității din Craiova. Istorie*. 2021. XXVI, 2 (40). С. 101–114.

<sup>13</sup> Медвідь О. В. Польська преса про початок українсько-російської війни: за матеріалами газети «Wyborcza.pl» (квітень–серпень 2014). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. С. 599–603.

<sup>14</sup> Галів М., Гранд М., Бойчин Р. Початок повномасштабної війни Росії проти України у висвітленні польського інформаційного порталу «Nowa Europa Wschodnia» (лютий–березень 2022 р.). *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 72(1). С. 52–60. DOI: 10.24919/2308-4863/72-1-7

<sup>15</sup> Masnenko V., Telvak V., Yanyshyn B., Telvak V. Identity transformation of the Ukrainian Donbas: from the «wild field» to Russian occupation. *Analele Universității din Craiova. Istorie*. 2021. XXVI 2 (40). Р. 101–114.

<sup>16</sup> Telvak V., Ilytskyi V. A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Shkhidnoevropeyskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*. 2023. Вип. 27. Рр. 249–258. [in English]. doi:

української війни на сторінках періодичного британського видання здійснили Василь Ільницький, Віталій Тельвак та Юлія Талалай<sup>17</sup>. У науковій літературі знайшли відображення важливі питання періодизації та характеру війни<sup>18</sup>. Теоретико-методологічне значення для нашого дослідження мають праці Миколи Галіва та Василя Ільницького<sup>19</sup>.

## 1. Військові дії на фронті

Ретельно спостерігаючи за подіями другого року війни Росії проти України й аналізуючи їх, оглядачі ЦСС у період 24 лютого 2023–20 лютого 2024 р. підготували значну кількість текстів. У своїх аналітичних коментарях найбільше уваги приділяли бойовим діям на фронті, політичним процесам, соціально-

---

10.24919/2519-058X.27.281552; Ilnytskyi V., Telvak V. Ukraine Under the Conditions of the Second Year of Existential War in Analysts' Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoieuropeyskiy Istorychnyi Visnyk East European Historical Bulletin*. 2024. Вип. 31. Рр. 218–237. doi: 10.24919/2519-058X.31.306344

<sup>17</sup> Ільницький В., Тельвак В., Талалай Ю. Сучасна російсько-українська війна на шпальтах «The British Army Review» (2022–2024). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2024. Спецвипуск. С. 130–146.

<sup>18</sup> Ільницький В., Куцька О. Періодизація російсько-української війни (2014–2022) в українському науковому дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Вип. 13/55. С. 162–177; Грицюк В., Пашкова О. Історична періодизація російсько-української війни: методологічні аспекти та наукові рефлексії. *Воєнно-історичний вісник*. 2024. № 1. С. 5–15; Галів М., Ільницький В. Характер сучасної російсько-української війни (2014–2023): вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Історія*. 2023. Вип. 13/55. С. 47–73; Галів М., Ільницький В., Карпенко О. Проблематика геноциду Росії щодо українців в українських засобах масової інформації (2022–2024). *Новітня доба*. 2024. Вип. 12. С. 75–96.

<sup>19</sup> Haliv M., Ilnytskyi V. The methods of internal criticism of written sources in the works of ukrainian historians: on the example of scientific narratives on the history of education (1840s – 193 s). *Annales Universitatis apulensis. Series Historica*. 2021. Вип. 1 (25). Рр. 281–297. DOI: 10.29302/auash.2021.25.1.14; Haliv M., Ilnytskyi V. Education between «class» and «nation»: the influence of the theory of class struggle on Ukrainian educational historiography (1920s – 1980s). *Echa Przeszlosci*. 2023. Issue 24 (2). P. 123–139. DOI: <https://doi.org/10.31648/ep.9671>; Ilnytskyi V., Haliv M. Theoretical Argumentation in the Historical Narrative of Ukraine of the Second Half of the 19th – First Half of the 20th century (on the Example of Research in the History of Education). *Eminak: Scientific Quarterly Journal*. 2022. Issue 3 (39). P. 66–80.

економічним, інформаційно-безпековим, екологічним, освітнім, культурним, релігійним проблемам, політиці західних країн щодо війни та загалом безпеки в Європі.

Передовсім співробітники ЦСС у своїх публікаціях робили детальні огляди **військових дій на фронті**. Саме бойовим діям (оборонним і наступальним) присвячено більшість текстів. У них проводиться фактично поденний огляд ходу війни, детально аналізуються найважливіші події (бої за Бахмут, Авдіївку, контрнаступ на Запорізькому напрямі). Акцент робиться і на атаках українців на Кримський, Чонгарський мости. Публікації другого року війни розпочинаються інформацією про оборонні бої за Бахмут. Мабуть, найбільша кількість текстів належить авторському тандему у складі Анджея Вілька та Пьотра Жоховського. Їхній огляд відкриває вивчення другого року війни (24 лютого 2023 р.). У ньому відзначається завзята оборона українськими військовими, яка гальмувала просування ворога, водночас надаючи можливість успішно давати відсіч на окремих ділянках фронту, відкидати окупантів на попередні позиції, перехоплювати ініціативу. Загалом втрати із обох сторін визначалися великими. Прориви української оборони мали локальний характер (переважно декілька сотень метрів, рідше – кілометрів), а говорити про масштабний прорив фронту та розгортання ширшого наступу росіян на Донбасі не вважали за доцільне<sup>20</sup>. 3 березня 2023 р. ці ж оглядачі продовжували писати про складне становище захисників Бахмута (зруйновані та розбиті шляхи сполучення, ускладнену доставку продовольства й евакуацію поранених), займаючи оборонну позицію, їх постійно відтісняли на інші позиції<sup>21</sup>. Уже 6 березня підтверджують сповільнення наступу задля перепочинку та, ймовірно, зменшення власних втрат, наголошують на виснаженні українських сил. Визначають основний напрямок наступу росіян – Часів Яр та міста, які розташовані на північ від нього (фактично природний оборонний

---

<sup>20</sup> Wilk A., Żochowski P. Bachmut się broni. 365. dzień wojny. 24.02.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-24/bachmut-sie-broni-365-dzien-wojny>

<sup>21</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy sygnalizują wycofanie z Bachmutu. 372. dzień wojny. 03.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-03/ukraincy-sygnalizuja-wycofanie-z-bachmutu-372-dzien-wojny>

рубіж північно-західної частини Донецької області)<sup>22</sup>. Відстежуючи вихід російських військ на північний захід Авдіївки, оглядачі ще 20 березня 2023 р. підкреслюють, що тим самим створюється загроза її оточення і повторення операції із захоплення Бахмута<sup>23</sup>. У наступній публікації (12 травня 2023 р.) розглядають мету та завдання українських контратак під Бахмутом<sup>24</sup>.

У контексті бойових дій значна кількість праць присвячена підготовці та проведенню українського контрнаступу. Так, Анджей Вільк, Якуб Бер, Каміль Клісінський відзначають пом'якшення висловів щодо ймовірного контрнаступу, який вони прямо пов'язують із постачанням озброєння (насамперед важкого й авіації). При цьому зачіпають і чисельність втрат, наводячи дані Пентагону (співвідношення 1 до 1,66 на користь українців) та представників української влади О. Данілова, Г. Маляр (1 до 7–10 окупантів)<sup>25</sup>. Натомість Анджей Вільк, Пьотр Жоховський, Якуб Бер пишуть про український контрнаступ 4 червня, який розпочався із прориву оборонних ліній у напрямку Маріуполя й активізації операцій на північному сході Донецької області (вважали такі дії відволікальним маневром задля успішності дій на півдні)<sup>26</sup>. Основну мету контрнаступу вбачали у перериванні сухопутного коридору Росії із Кримом (при цьому дев'ять бригад навчених та озброєних партнерами залишалися у резерві)<sup>27</sup>. Продовжуючи аналізувати можливості ведення бойових дій (20 червня 2023 р.),

---

<sup>22</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy nie poddają Bachmutu. 375. dzień wojny. 06.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-06/ukraincy-nie-poddaja-bachmutu-375-dzien-wojny>

<sup>23</sup> Wilk A., Żochowski P. Rosjanie okrążają Awdijiwkę. 389. dzień wojny Rosyjskie reakcje na list gończy MTK za Putinem. 20.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-20/rosjanie-okrazaja-awdijiwke-389-dzien-wojny>

<sup>24</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraińskie kontrataki pod Bachmutem. 442. dzień wojny. 12.05.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-05-12/ukrainskie-kontrataki-pod-bachmutem-442-dzien-wojny>

<sup>25</sup> Wilk A., Ber, J., Kłysiński K. Ukraina zbiera siły do kontrofensywy. 400. dzień wojny. 31.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-31/ukraina-zbiera-sily-do-kontrofensywy-400-dzien-wojny>

<sup>26</sup> Wilk A., Żochowski P., Ber J. Wysadzenie tamy na Dnieprze w Nowej Kachowce. 467. dzień wojny. 6.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-06/wysadzenie-tamy-na-dnieprze-w-nowej-kachowce-467-dzien-wojny>

<sup>27</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraińska kontrofensywa na południu kraju. 470. dzień wojny. 9.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-09/ukrainska-kontrofensywa-na-poludniu-kraju-470-dzien-wojny>

польські оглядачі відзначають значний брак артилерії і авіації, який нічим було компенсувати, однак найгірше, що у боях зазнавали безповоротних втрат військові підрозділи, вважаючи, що навіть якщо вони прорвуть першу лінію оборони росіян, понесені втрати не дозволять розвинути подальший наступ та відрізати Крим від сухопутного сполучення з Росією<sup>28</sup>.

Аналітики ЦСС пильно стежили за ходом контрнаступу. Зокрема Анджей Вільк, Пьотр Жоховський 4 липня 2023 р. висновкували, що місяць бойових дій загалом не дав змоги вийти на першу лінію оборони на півдні. Натомість у районі Великої Новосілки вдалося просунути на 8 км та відновити контроль над сімома містами, і надалі збройні дії перейшли у фазу позиційної війни. Атаки відбувалися значно меншими силами, ніж на початку наступу<sup>29</sup>. А тому ці автори, посилаючись на статтю В. Залужного, пишуть про фактично перше офіційне підтвердження невдалого українського контрнаступу, наголошуючи при цьому, що у публікації він взяв і на себе відповідальність за його неналежну підготовку та реалізацію, визнавши недооцінку потенціалу російських сил. Відзначив генерал й інші чинники, які на це вплинули, – відсутність винищувачів та ракет дальньої дії, повільне постачання наступального озброєння, погодні умови (дощ, багнюка). Акцентується увага на необхідності регулярного постачання зброї задля продовження «маневреної війни»<sup>30</sup>.

Особливого значення згадані вище оглядачі надавали новим можливостям українських сил наносити удари у глибину території Росії за допомогою дронів, створених українськими інженерами із використанням іноземних комплектуючих<sup>31</sup>. Знайшла обговорення і тема першого застосування українцями ракет АТАСМС із касетною бойовою частиною (для знищення живої сили та лег-

---

<sup>28</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy kontynuują ofensywę na południu. 481. dzień wojny

<sup>29</sup> Wilk A., Żochowski P. Powrót wojny pozycyjnej. 495. dzień wojny. 4.07.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-07-04/powrot-wojny-pozycyjnej-495-dzien-wojny>

<sup>30</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraina potwierdza niepowodzenie kontrofensywy. 617. dzień wojny. 3.11.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-11-03/ukraina-potwierdza-niepowodzenie-kontrofensywy-617-dzien-wojny>

<sup>31</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraińskie drony atakują lotnisko w Pskowie. 554. dzień wojny. 1.09.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-01/ukrainskie-drony-atakuj-lotnisko-w-pskowie-554-dzien-wojny>

коброньованих цілей), щоправда, старішого зразка М39. Однак підкреслюють, що українці, окрім того, отримали ракети дальністю 250 км від Великобританії (Storm Shadow) та Франції (SCALP)<sup>32</sup>.

Аналітики спостерігали за російським наступом на кордоні Харківської, Луганської та Донецької областей. Підкреслювали стійкість української лінії оборони і визначали основну мету росіян – вихід на лінію річки Оскіл, задля отримання переваги у природних перепонах, а тоді, зміцнивши цю ділянку, перекинути військові сили та перейти до наступу на інших ділянках<sup>33</sup>.

У новій публікації Анджей Вільк, Пьотр Жоховський наголошували на підготовці України до чергового етапу – позиційної війни. Відзначають, що зима суттєво сповільнила інтенсивність бойових дій, в атаках брали участь невеликі групи військовослужбовців, без використання бронетехніки. Натомість хоча й повільне, але просування росіян, на їхню думку, показувало втому українських військовослужбовців від війни та відсутність тривалих ротаций<sup>34</sup>. Продовжуючи аналізувати війну Росії в Україні, Анджей Вільк, Якуб Бер (28 грудня 2023 р.) констатують стриманість коментарів українських військових наприкінці 2023 р. (на відміну від грудня 2022 р.). Зокрема, виокремлюють в їхніх висловлюваннях тези про черговий важкий рік війни, а як головну мету – збереження утримуваних позицій. Таку зміну наративів автори пояснювали провалом контрнаступу, втратами військовослужбовців, суттєвим скороченням військової підтримки Заходу. Тобто повідомлення адаптовувалися до реальної ситуації на фронті. Водночас пишуть про необхідність внесення змін до мобілізаційних правил, а також про те, що Президент як гарант Конституції, відповідальний за планування та рішення про мобілізацію, уникаючи відповідальності, не пояснював громадськості усю складність ситуації та критичну потребу посилити військові резе-

---

<sup>32</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy atakują pociskami ATACMS. 603. dzień wojny. 20.10.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-20/ukraincy-atakuj-pociskami-atacms-603-dzien-wojny>

<sup>33</sup> Ber J., Żochowski P., Tarociński J. Postępy ukraińskie na froncie zaporoskim. 558. dzień wojny. 5.09.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-05/postepy-ukrainskie-na-froncie-zaporoskim-558-dzien-wojny>

<sup>34</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraina przygotowuje się do wojny pozycyjnej. 645. dzień wojny. 1.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-01/ukraina-przygotowuje-sie-do-wojny-pozycyjnej-645-dzien-wojny>

рви. Натомість позитивне враження на оглядачів справив генерал В. Залужний, який чітко визначив пріоритети та потреби ЗСУ на третій рік війни, не приховуючи проблеми перед армією і суспільством (звісно, максимально настільки, наскільки про це дозволено говорити публічно)<sup>35</sup>.

Своєрідним завершенням другого року війни Анджей Вільк, Пьотр Жоховський вважають 19 лютого 2024 р., коли російські війська зайняли Авдіївку, яка мала не тільки символічне значення (бої за неї почалися ще у 2014 р. і відтоді вона стала опорою оборони на північ від окупованого Донецька), але й стратегічне (основний фортифікований район першої лінії оборони на Донеччині). У результаті цього відкрився оперативний простір для подальшого просування російських окупантів на захід<sup>36</sup>.

Загальнозрозуміло, що війна відбувається не лише у формі бойових дій, але й інформаційно-пропагандистських операцій. І саме цим питанням присвячено достатньо уваги у текстах аналітиків ЦСС. Так, Анджей Вільк, Пьотр Жоховський у статті (24 лютого 2023 р.) також пояснюють російську інформаційно-пропагандистську операцію (про можливе загострення на північному кордоні України, у Придністров'ї), яка спрямовувалася на поширення дезінформації, психологічний вплив, а отже, відтягнення українських сил оборони. Автори вважають, що росіяни не змогли б атакувати Молдову із Придністров'я через невеликий військовий контингент (1500 осіб). Хоча локальних збройних провокацій не відкидали<sup>37</sup>. Водночас Вітольд Родкевіч пише (23 червня 2023 р.) про активізацію дискусій щодо можливого застосування ядерної зброї та війни з НАТО. Основну мету таких інфовкидів вбачають у бажанні позбавити Україну західної

---

<sup>35</sup> Wilk A., Ber J. Ukraińscy generałowie wieszczą ciężki 2024 rok. 672. dzień wojny. 28.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-28/ukrainscy-generalowie-wieszczaja-ciezki-2024-rok-672-dzien-wojny>

<sup>36</sup> Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy wycofują się z Awdijiwki. 726. dzień wojny. 20.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-20/ukraincy-wycofuja-sie-z-awdijiwki-726-dzien-wojny>

<sup>37</sup> Wilk A., Żochowski P. Bachmut się broni. 365. dzień wojny. 24.02.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-24/bachmut-sie-broni-365-dzien-wojny>

підтримки, переконуючи в її неефективності та недоцільності<sup>38</sup>. У цьому контексті інша авторка – Марія Доманська (9 лютого 2024 р.), цілком правильно називає інтерв'ю В. Путіна Т. Карсону «широкомасштабною пропагандистською операцією Росії», яка має як внутрішні, так і зовнішні завдання<sup>39</sup>. Натомість інші оглядачі оцінюють атаки на Москву важливими символічними заходами, які не стільки можуть завдати військової шкоди як власне самому іміджу та підривають віру у широкі можливості захисту території Росії<sup>40</sup>.

## 2. Зовнішня підтримка

Другою, тісно пов'язаною із бойовими діями є проблема надання різних видів **підтримки**. Так, Анджей Вільк, Пьотр Жоховський розглядають рішення про передачу Україні винищувачів МіГ-29 (разом понад 30 одиниць) з Польщі та Словаччини як важливий політичний та військовий акт. Попри те констатують, що вони не змінять ситуації на фронті (хоч і будуть здатні збивати літаки та ракети агресорів), насамперед через обмежені можливості протидіяти, наприклад сучаснішим Су-27<sup>41</sup>. Ці ж автори роздумують і над схваленням семирічної програми ЄС спільних закупівель та виробництва артилерії<sup>42</sup>. Вони ж пишуть про перекидання систем протиповітряної оборони «Patriot» в Україну, що, безумовно, підвищить ефективність відбиття ракетних атак

---

<sup>38</sup> Rodkiewicz W. Rosja intensyfikuje nuklearny szanta. 23.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-23/rosja-intensyfikuje-nuklearny-szanta>

<sup>39</sup> Domańska M. Wywiad Putina dla Carlsona: przekaz dla trumpistów. 9.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-09/wywiad-putina-dla-carlsona-przekaz-dla-trumpistow>

<sup>40</sup> Wilk A., Ber J., Kłysiński K. Ukraińskie drony atakują Moskwę. 523. dzień wojny. 1.08.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-08-01/ukrainskie-drony-atakuja-moskwe-523-dzien-wojny>

<sup>41</sup> Wilk A., Żochowski P. Polskie i słowackie myśliwce MiG-29 dla Ukrainy. 386. dzień wojny. 17.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-17/polskie-i-slowackie-mysliwce-mig-29-dla-ukrainy-386-dzien-wojny>

<sup>42</sup> Wilk A., Żochowski P. Unijna amunicja dla Ukrainy. 391. dzień wojny. 22.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-22/unijna-amunicja-dla-ukrainy-391-dzien-wojny>

(окремі російські ракети не могли збивати раніше передані системи NASAMS та IRIS-T)<sup>43</sup>.

Актуалізують питання регулярного та повноцінного постачання зброї союзників України. Саме постачання озброєння допомогло не тільки зупинити російських агресорів, але й відбити захоплену територію. Однак навесні 2023 р. почав відчуватися дефіцит артилерійських снарядів, ракет, набоїв до гранатометів та стрілецької зброї. Відзначають, що постачання озброєння на рівні 2022 р. покривало тільки обмежене використання – втричі менше, ніж росіяни. Нагальним видається авторам формування резерву, необхідного у випадку збільшення росіянами атак, адже його відсутність могла призвести до неможливості ведення рівноцінної війни (саме тим мотивувалася необхідність постійного постачання усіх видів озброєння – від набоїв до танків і ППО). Однією з основних складностей визначають зменшення запасів радянського озброєння, єдиний вихід – переозброєння ЗСУ вживаними та новими зразками західного озброєння<sup>44</sup>. Черговий свій текст Анджеї Вільк, Пьотр Жоховський присвячують створенню коаліції ППО, яку мали очолити Німеччина та Франція<sup>45</sup>.

У наступній публікації відомі оглядачі наголошують на щораз гострішій нестачі боєприпасів, передовсім артилерійських снарядів. При цьому стверджують, що ЄС не має технічної змоги виготовити необхідну кількість боєприпасів, а США забезпечують Ізраїль. Прогнозовано лишень у 2025 р. виробники вийдуть на середньомісячну потужність 90–100 тис. ракет на місяць (Росія у 2023 р. збільшила виробництво до 2 млн одиниць та додатково закупила у Північній Кореї 500 тис. шт.)<sup>46</sup>.

---

<sup>43</sup> Wilk A., Żochowski P. Patrioty dotarły na Ukrainę. 421. dzień wojny. 21.04.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-21/patrioty-dotarly-na-ukraine-421-dzien-wojny>

<sup>44</sup> Tarociński J., Wilk A. Dostawy broni – konieczność dla Ukrainy, wyzwanie dla Zachodu. 11.05.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-05-11/dostawy-broni-koniecznosc-dla-ukrainy-wyzwanie-dla-zachodu>

<sup>45</sup> Wilk A., Żochowski P. Koalicja obrony powietrznej dla Ukrainy. 638. dzień wojny. 24.11.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-11-24/koalicja-obrony-powietrznej-dla-ukrainy-638-dzien-wojny>

<sup>46</sup> Wilk A., Żochowski P. Problemy z zachodnim wsparciem dla Ukrainy. 631. dzień wojny. 17.11.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-11-17/problemy-z-zachodnim-wsparciem-dla-ukrainy-631-dzien-wojny>

Одну з найбільш актуальних тем – передачу Україні винищувачів F-16, розглядають Якуб Бер, Яцек Тароцінський, Кшиштоф Нечипор, відзначаючи загалом вагомі зрушення у самообмеженні Заходу. Проте констатують, що чисельність одиниць та графік поставок не зможуть зробити помітного впливу на полі бою. Так, Україна визначила потребу у 10 ескадрильях (120 одиниць), а за графіками поставок від Нідерландів у першому кварталі зможе отримати одну ескадрилью, до кінця 2024 р. – другу, а на початку 2025 р. – третю (загалом до кінця 2025 р. Україна зможе отримати 42 одиниці F-16 АМ від Данії та Нідерландів). Україна матиме три ескадрильї (якщо не буде втрат і новими машинами не доведеться наповнювати наявні дві). Важливою проблемою стане підтримка належного технічного стану літаків, оскільки вони мають серйозний вік та зношеність, підготовка технічного і льотного персоналу (підготовка льотчика близько півроку, підвищення навиків – два роки, вдосконалення до рівня інструктора – п'ять)<sup>47</sup>. Ці ж оглядачі продовжують (9 січня 2024 р.) розглядати питання часу передання винищувачів F-16. Посилаючись на данську газету «Berlingske», пишуть про перенесення на півроку (літо 2024 р.) передання перших бойових винищувачів. Саме ж видання, зі свого боку, посилаючись на власні джерела, пояснює таку ситуацію неготовністю інфраструктури до використання літаків. Хоча після виходу статті у «Berlingske» речник військово-повітряних сил України спростовував інформацію у виданні та наголосив на очікуванні авіації саме навесні 2024 р. (щонайменше 12 літаків, які зможуть вийти на бойове чергування). Ще важливим залишається питання технічного стану літаків (відповідно їхня підготовка), які будуть передані, оскільки вони використовувалися понад 40 років<sup>48</sup>.

### 3. Зовнішньополітичні аспекти

Значна кількість текстів присвячена **зовнішньополітичним аспектам**. Так, Міхал Богуш, Кшиштоф Нечипор аналізують гру Ки-таю навколо мирного врегулювання російсько-української війни,

---

<sup>47</sup> Ber J., Tarociński J., Niecypor K. Holenderskie i duńskie F-16 dla Ukrainy. 544. dzień wojny. 22.08.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-08-22/holenderskie-i-dunskie-f-16-dla-ukrainy-544-dzien-wojny>

<sup>48</sup> Wilk A., Żochowski P. Opóźnione dostawy F-16 dla Ukrainy. 684. dzień wojny. 9.01.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-01-09/opoznione-dostawy-f-16-dla-ukrainy-684-dzien-wojny>

яка, на їхню думку, спрямована на досягнення власних інтересів. При цьому відзначається ціла низка аргументів: відсутність вимог вивести російські війська з України, звернення не до конкретного адресата у вимогах припинити вогонь (тим самим створюється враження однакової відповідальності сторін за війну), вживання терміна не «війна», а лише «криза» тощо. Натомість аналітики цілком аргументовано вважають ініціативи Пекіна спрямованими на розкол західної коаліції і не тільки у контексті війни в Україні, але й у світлі китайсько-американського суперництва. Ба більше – такими вимогами Китай опосередковано надає політичну підтримку Росії (закликаючи скасувати «односторонні санкції», введені на рішення Радбезу ООН, «не розпалювати конфлікт», тобто припинити постачати озброєння). Автори правильно роблять висновки про суголосність китайського мирного плану із російською пропагандою (за винятком згадок про НАТО), зацікавленість у його провалі задля подальшого використання у пропаганді проти США та у політичних інтересах на глобальному Півдні (насамперед через проблему із санкціями, порушенням логістики у постачанні зерна, що впливає на багато країн, які розвиваються) та й прагнучи змінити усталений міжнародний порядок і стати основою нового міжнародного світового порядку. Зі свого боку, Київ намагається (хоч і безуспішно) залучити Пекін до припинення війни, пропонуючи виступити гарантом безпеки України<sup>49</sup>.

Продовжуючи розглядати тему мирного договору, працівники ЦСС аналізують (21 червня 2023 р.) пропозиції африканської делегації щодо врегулювання російсько-української війни, які мають неформалізований, загальний характер і через це вважають, що його аж ніяк не можна назвати мирним планом, бо він не спрямований на розв'язання основних питань (виведення військ, виплату репарацій, притягнення винних у збройній агресії до відповідальності тощо). Окрім того, визнають, що місія мала обмаль шансів на успіх ще й тому, що почався український контрнаступ,

---

<sup>49</sup> Bogusz M., Nieczypor K. Chińska dyplomatyczna gra wokół «planu pokojowego». 24.02.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-24/chinska-dyplomatyczna-gra-wokol-planu-pokojowego>

кожна зі сторін основну ставку робила на військове вирішення війни<sup>50</sup>.

Досить детально Міхал Богуш, Каміль Клісінський розглядають приїзд О. Лукашенка (28 лютого – 2 березня) та його прийом у Пекині, який вважають для Росії серйозним сигналом про збільшення впливу КНР на пострадянському просторі<sup>51</sup>. Окремо згадується візит О. Шольца 2 березня 2023 р. до США. Визначали цей приїзд підтвердженням ролі Німеччини як ключового партнера США в Європейському Союзі й американські гарантії безпеки для Європи. Під час зустрічі Дж. Байдена та О. Шольца основна увага приділялася російській агресії в Україні<sup>52</sup>. Водночас Міхал Богуш, Вітольд Родкевіч зосереджуються на аналізі поїздки Сі Цзіньпіна до Москви, відзначаючи створення чимраз глибшої коаліції між РФ і КНР у протистоянні Заходу. Оцінюють цю коаліцію як форму виживання авторитарних режимів та правлячих груп<sup>53</sup>. Не менш важливий текст (6 червня 2023 р.) Анджея Вілька, Пьотра Жоховського, Вітольда Родкевіча, у якому вони наголошують, що відсутність реакції НАТО на розміщення у Білорусії тактичної ядерної зброї сприйняли як неоднакове ставлення до безпеки країн східного флангу і яке сприятиме подальшим агресивним діям Росії не тільки проти України, але й проти західних країн<sup>54</sup>. Також розглянуто юридичні та практичні наслідки видачі міжнародним кримінальним судом ордеру (20 березня 2023 р.) на арешт В. Путіна<sup>55</sup>.

---

<sup>50</sup> Bartosiewicz M., Nieczypor K. Po pierwsze zboże: afrykańska inicjatywa pokojowa dla Ukrainy. 21.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-21/po-pierwsze-zboze-afrykanska-inicjatywa-pokojowa-dla-ukrainy>

<sup>51</sup> Bogusz M., Kłysiński K. Łukaszenka na salonach Pekinu: chiński sygnał wobec Moskwy. 3.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-03/lukaszenka-na-salonach-pekinu-chinski-sygnał-wobec-moskwy>

<sup>52</sup> Gibadło L. (Nie)zawodny partner. Wizyta Scholza w Waszyngtonie. 7.03.2023. <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-07/nie-zawodny-partner-wizyta-scholza-w-waszyngtonie>

<sup>53</sup> Bogusz M., Rodkiewicz W. Gry między sojusznikami. Wizyta Xi Jinpinga w Moskwie. 24.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-03-24/gry-miedzy-sojusznikami-wizyta-xi-jinpinga-w-moskwie>

<sup>54</sup> Wilk A., Żochowski P., Rodkiewicz W. Konsekwencje rozmieszczenia rosyjskiej broni jądrowej na Białorusi. 6.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-06/konsekwencje-rozmieszczenia-rosyjskiej-broni-jadrowej-na-bialorusi>

<sup>55</sup> Rodkiewicz W., Menkiszak M. Rosyjskie reakcje na list gończy MTK za Putinem. 20.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-20/rosyjskie-reakcje-na-list-gonczy-mtk-za-putinem>

Важливими подіями зовнішньополітичного спрямування стали закордонні відрядження В. Зеленського. Так, Лідія Гібадло, Кшиштоф Нечипор, Яцек Тароцінський у статті (16 травня 2023 р.) значну увагу зосереджують на його візиті до Німеччини та зустрічі із О. Шольцом (восьма закордонна зустріч від повномасштабного вторгнення). Запізнілу поїздку вони пояснювали зволіканням у наданні військової допомоги для протистояння російській агресії. Візит засвідчив різнобічність підтримки Німеччиною України у політичній, економічній, військовій, гуманітарній, фінансовій сферах<sup>56</sup>. У зовнішньополітичній діяльності важливого значення надавали поїздки В. Зеленського до Болгарії. Основне досягнення – домовленість про підтримку вступу України у НАТО після завершення бойових дій. Окрім того, налагодження співпраці в атомній енергетиці (парламент прийняв рішення про продаж Україні необхідного обладнання для встановлення на Хмельницькій АЕС)<sup>57</sup>.

У контексті зовнішньополітичної діяльності Юстина Готковська, Кшиштоф Нечипор, Якуб Граца (16 січня 2024 р.) розглядають угоду України з Великобританією, цілком правильно прогнозуючи, що її зміст стане основою для аналогічних угод із іншими країнами (Канадою, Францією). Водночас робиться ремарка, що в самій угоді не було чітких «гарантій безпеки», але Президент В. Зеленський, на думку оглядачів, «перебільшив характер британських зобов'язань». Пояснювали це своєрідним заспокоєнням громадськості та водночас спонуканням підписантів до масштабніших обіцянок, а також розчаруванням через відсутність офіційного запрошення до НАТО на саміті у Вільюсі і нівеляції Будапештського меморандуму 1994 р.<sup>58</sup>. Такі ж угоди «про безпеку та співпрацю» з Німеччиною і Францією, підписані 16 лютого Президентом В. Зеленським, характеризують Анджей Вільк, Пьотр Жоховський (20 лютого 2024 р.). У них передовсім йшлося про

---

<sup>56</sup> Gibadło L., Nieczytor K., Tarociński J. Docenić i zmobilizować Niemcy. Zełenski w Berlinie. 16.05.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-05-16/docenic-i-zmobilizowac-niemcy-zelenski-w-berlinie>

<sup>57</sup> Kobeszko Ł. Zełenski w Sofii: większe wsparcie dla Ukrainy ze sporem w tle. 7.07.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-07-07/zelenski-w-sofii-wieksze-wsparcie-dla-ukrainy-ze-sporem-w-tle>

<sup>58</sup> Gotkowska J., Nieczytor K., Graca J. Zachód–Ukraina: umowy o współpracy w obszarze bezpieczeństwa. 16.01.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-01-19/zachod-ukraina-umowy-o-wspolpracy-w-obszarze-bezpieczenstwa>

виділення фінансової допомоги та визначалася довгострокова підтримка через надання військової допомоги, поглиблення економічного співробітництва, допомоги у відновлення критичної інфраструктури тощо<sup>59</sup>.

Активного розгляду набрала проблема руху України до вступу у Європейський Союз. Зокрема, Кшиштоф Нечипор, Каміль Калуш обсервують виконання Україною рекомендацій Європейської комісії щодо початку переговорів про вступ в ЄС. Уважають, що із семи рекомендацій найважливішою стало завдання реформи процедури відбору суддів Верховного Суду (саме введення до законодавства норми про надання висновків щодо суддів Консультативною групою експертів, у якій члени, обрані міжнародними організаціями, матимуть вирішальний голос). Реформи також мали стосуватися і деолігархізації (внесені зміни були розкритиковані через порушення прав, гарантованих Європейською хартією прав людини) і реформування законодавства про національні меншини (критикувалася норма про квоти на використання мов національних меншин в освіті та ЗМІ). Польські оглядачі наголошували, що ця проблема і надалі посилюватиме напругу у відносинах України із сусідніми країнами, наприклад, із Угорщиною, яка впродовж тривалого часу наполягає на наданні широких прав угорській меншині як передумови згоди на вступ України у ЄС і НАТО<sup>60</sup>.

Продовжуючи, Кшиштоф Нечипор та Ілона Гізінська звертаються до аналізу відповідного виконання Україною вимог Європейською комісією щодо внесення низки законодавчих змін, виокремивши найбільш дискусійне питання – внесення змін до законодавства про національні меншини. З-поміж дискримінаційних, на думку авторів, – норма про ліквідацію шкіл для національних меншин та заміна їх на відповідні класи із повним навчанням мовою національних меншин тільки на початковому рівні освіти (1–4 класи). Водночас наводять основні аргументи влади, що мова відіграє важливу роль у захисті від сепаратистсь-

---

<sup>59</sup> Wilk, A., Żochowski P. Ukraińcy wycofują się z Awdijiwki. 726. dzień wojny. 20.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-20/ukraincy-wycofuja-sie-z-awdijiwki-726-dzien-wojny>

<sup>60</sup> Nieczypor K., Całus K. Szklanka do połowy pusta. Ocena realizacji rekomendacji UE przez Ukrainę i Mołdawię. 28.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-28/szklanka-do-polowy-pusta-ocena-realizacji-rekomendacji-ue-przez>

ких рухів та дає можливість деконструювати міфи «руського мира». Також згадуються перепони від Угорщини на шляху України до НАТО та ЄС без виконання цих заходів<sup>61</sup>. Окремо цю проблему ретельно аналізує авторський колектив ЦСС (13 грудня 2023 р.). Зокрема, пишуть про внесення правок до низки нормативних актів щодо національних меншин, які в основному відповідали рекомендаціям Виборчої комісії та стали передумовою для відкриття переговорів про членство на саміті ЄС (14–15 грудня). Ці зміни виявилися найскладнішими із семи вимог Європейської комісії, оскільки стосувалися мови навчання національних меншин у середній освіті – знімали обов'язок викладання державною мовою предметів «українська мова та література», «історія України». У такий спосіб вдалося залагодити багаторічну суперечку насамперед із Угорщиною та Румунією<sup>62</sup>. У продовження цієї теми пишуть про відкриття ЄС переговорів щодо вступу України та Молдови. Однак важливим наступним етапом вказують прийняття переговорної рамки (потребує однастайності) з Україною та Молдовою, далі – перевірка внутрішніх нормативних документів на їх відповідність законодавству ЄС. Паралельно до червня 2024 р. країни ЄС повинні узгодити основні правила прийому нових членів<sup>63</sup>.

Не минули увагою польські аналітики і зустріч В. Орбана та В. Путіна, яку оцінюють як подальший відхід Угорщини від прозахідної політики, а відповідно ізоляції в ЄС та НАТО. Констатується, що В. Орбан – єдиний лідер із країн ЄС, який зустрівся із В. Путіним після ордеру Міжнародного кримінального суду на його арешт, другий після канцлера Австрії з початку повномасштабного вторгнення. Відзначають і те, що угорський лідер стабільно висуває вигідні Росії вимоги: зняття санкцій, припинення допомоги Києву, повторення московської пропаганди, блокування

---

<sup>61</sup> Niecypor K., Gizińska I. Zmiany bez zmian. Ukraina nowelizuje ustawę o mniejszościach narodowych. 2.10.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-02/zmiany-bez-zmian-ukraina-nowelizuje-ustawe-o-mniejszosciach>

<sup>62</sup> Jędrzyak M., Niecypor K., Całus K., Gizińska I. Ukraina: kolejna zmiana przepisów o mniejszościach narodowych. 13.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-13/ukraina-kolejna-zmiana-przepisow-o-mniejszosciach-narodowych>

<sup>63</sup> Niecypor K., Szpala M., Sadecki A. UE otwiera rozmowy akcesyjne z Ukrainą i Mołdawią. 15.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-15/ue-otwiera-rozmowy-akcesyjne-z-ukraina-i-moldawia>

невигідних рішень (вступ Швеції у НАТО, вето на початок переговорів України про вступ в ЄС тощо)<sup>64</sup>. Оглядачка Лідія Гібадло (13 лютого 2024 р.) провела аналіз візиту О. Шольца до США. Наголошуючи, що він відбувся у надзвичайно складний час – дискусій у Конгресі щодо виділення фінансової допомоги Україні. У такий спосіб канцлер Німеччини підтримував політику Дж. Байдена, зміцнив імідж ключового союзника у Європейському Союзі та підтримці України в боротьбі проти Росії. Хоча авторка вважає, що поїздка О. Шольца спрямовувалася на підтримку Дж. Байдена під час президентської кампанії<sup>65</sup>.

#### 4. Економічні трансформації

Значна кількість публікацій присвячена **економічним питанням**. У цьому контексті важливе значення відводиться врожайності, експорту тощо. Так, Славомір Матушак пояснює зменшення урожаю низкою факторів: окупація та мінування частини полів, погіршення погодних умов тощо. Водночас падіння врожайності відбулося на дешевих видах експортної продукції (наприклад, кукурудзи), вирощування яких було на межі рентабельності. Навпаки, дорогі культури збільшилися (наприклад, ріпак, соя тощо). Експерт прогнозував, що зовнішні продажі зернових у 2023 р. ще більш суттєво сповільняться. Проте після припинення бойових дій, відновлення логістичних ліній закономірно прогнозували зростання експорту<sup>66</sup>. Значний масив публікацій присвячено експорту зернової продукції. Так, оглядачі чітко оцінюють відмову Росії від продовження зернової угоди як спробу дестабілізувати світовий аграрний ринок та сприяти зростанню цін, а відтак і збільшенню власних доходів від експорту сільськогосподарської продукції (ринок одразу відреагував підняттям цін). Водночас ці дії оцінюються із політичної сторони – РФ так перевіряє єдність західної коаліції у питанні санкційної політики та намагається

---

<sup>64</sup> Sadecki A., Rudnik F. Spotkanie Orbán–Putin w Pekinie: Węgry coraz dalej od Zachodu. 19.10.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-19/spotkanie-orban-putin-w-pekinie-wegry-coraz-dalej-od-zachodu>

<sup>65</sup> Gibadło L. Próba przełamania impasu. Wizyta Scholza w Waszyngtonie. 13.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-13/proba-przelamania-impasu-wizyta-scholza-w-waszyngtonie>

<sup>66</sup> Matuszak S. Znaczący spadek produkcji rolnej na Ukrainie. 27.02.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-27/znaczacy-spadek-produkcji-rolnej-na-ukrainie>

загострити внутрішні проблеми ЄС через транзит українського зерна сухопутними шляхами. Також підкреслювали, що вихід з угоди суттєво підірвав позиції Туреччини як гаранта<sup>67</sup>. Цю ж тему продовжують Славомір Матушак, Якуб Бер (22 грудня 2023 р.), які пишуть про запуск нового коридора (українськими територіальними водами у бік Румунії), призначеного передовсім для експорту української агропродукції. Водночас роблять примітку, що цей маршрут, на відміну від попереднього, не обмежується лише експортом продовольства, а й активно використовується для продажів за кордон інших товарів (залізної руди, металопродукції тощо)<sup>68</sup>.

Економічну ситуацію, її майбутні зміни у Росії та вплив розпочатої нею війни аналізує Івона Вішневська (прогнозуючи збільшення інфляції, зростання витрат, збільшення внутрішньої заборгованості, скасування програми субсидування іпотечних кредитів, підвищення (на 10 %) комунальних платежів, зростання податків для бізнесу). Авторка переконана, що попри все не варто очікувати протестів від росіян, які могли б змінити цю політику, навпаки погіршення соціальних умов може навіть спонукати молодих людей вступати в армію (задля отримання високих заробітних плат та пільг)<sup>69</sup>. У річницю повномасштабного вторгнення ця авторка пише про розширення санкцій щодо Росії західними державами як елемент солідарності (разом із фінансовою та військовою допомогою) із Україною та незмінну єдність у її підтримці. Однак констатує, що з кожним наступним пакетом стає все важче досягати консенсусу у союзників (збільшення втрат зазнає і економіка країн ЄС)<sup>70</sup>. Успіхом українських переговорників Славомір Матушак (24 березня 2023 р.) називає досягнення домовленостей з МВФ

---

<sup>67</sup> Rudnik F., Matuszak S., Michalski A. Rosyjska gra z Zachodem: Moskwa wycofuje się z umowy zbozowej. 18.07.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-07-18/rosyjska-gra-z-zachodem-moskwa-wycofuje-sie-z-umowy-zbozowej>

<sup>68</sup> Matuszak S., Ber J. Ukraina: sukces nowego korytarza czarnomorskiego. 22.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-22/ukraina-sukces-nowego-korytarza-czarnomorskiego>

<sup>69</sup> Wiśniewska I. Wojna priorytetem: rosnące problemy budżetu Rosji. 25.10.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-10-25/wojna-priorytetem-rosnace-problemy-budzetu-rosji>

<sup>70</sup> Wiśniewska I. Zachodnie sankcje przeciwko Rosji w rocznicę inwazji na Ukrainę. 28.02.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-28/zachodnie-sankcje-przeciwko-rosji-w-rocznice-inwazji-na-ukraine>

(саме погодження програми країни, у якій триває повномасштабна війна)<sup>71</sup>.

Окремо працівниця ЦСС Ядвіга Рогожа розглядає важливу проблему надзвичайно швидкого зменшення населення, яка у найближчій перспективі, на її думку, актуалізує потребу залучення робочої сили з іммігрантів країн Африки та Центральної Азії. Водночас країни Європи, де перебувають багато українських біженців, переживають через власні демографічні проблеми, зацікавлені в їх утриманні. Такі обставини можуть привести до напруження у відносинах між Києвом та іншими країнами. З-поміж факторів, які сприятимуть поверненню українців, називають серйозні трансформації та прогрес на шляху до ЄС. Натомість відсутність перспектив реформування, робочих місць, відновлення інфраструктури, можливостей для особистісного та професійного розвитку зумовлять подальший відтік громадян за кордон<sup>72</sup>.

## **5. Енергетична сфера**

Аналітична публікація присвячена вивченню відображення у німецькій та американській пресі розслідування диверсії на газопроводах NS1 і NS2. Відзначають, що більшість коментаторів стримані в оцінках, однак зазначають, про посилення розколу у суспільстві та використання цієї інформації задля послаблення військової підтримки України<sup>73</sup>.

Багато уваги оглядачі приділяють російським ракетним атакам на енергосистему України та результативності їхнього відбиття. Зокрема після атаки 9 березня 2023 р. Анджей Вільк, Пьотр Жоховський пишуть про зміну тактики росіян – одночасне використання декількох ракет «Кинджал» для ураження однієї цілі (вважають це опосередкованим свідченням проблеми росіян через західну допомогу Україні). Оприлюднення інформації про низьку результативність збиття (знищили 34 ракети (36 %) із 95) вважа-

---

<sup>71</sup> Matuszak S. Ukraina: program wsparcia od MFW i zwiększenie wydatków obronnych. 24.03.2023. [URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-24/ukraina-program-wsparcia-od-mfw-i-zwiekszenie-wydatkow-obronnych>

<sup>72</sup> Rogoża J. Ukraina w obliczu katastrofy demograficznej. 11.07.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-07-11/ukraina-w-obliczu-katastrofy-demograficznej>

<sup>73</sup> Kędzierski M. «Ukraiński ślad» – nowe spekulacje w sprawie Nord Streamu. 8.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-08/ukraiński-ślad-nowe-spekulacje-w-sprawie-nord-streamu>

ють тиском на партнерів задля збільшення та прискорення постачання систем ППО (Wilk, Żochowski, 2023f)<sup>74</sup>.

Пишучи про російські терористичні атаки 10 березня 2023 р., Славомір Матушак відзначає, що з жовтня 2022 р. Росія здійснила 15 масованих ракетних ударів. Попри все оглядач уважає, що ракетний терор не досягнув успіху – енергетичного колапсу не відбулося, енергетична система продовжувала функціонувати. З-поміж сприятливих факторів виділяє підтримку західних країн обладнанням, відносно теплої зими, опади, які сприяли більшому виробництву електроенергії на гідроелектростанціях, реконструкцію енергоблоку на Рівненській АЕС тощо<sup>75</sup>.

## 6. Екологічні наслідки

Окремими особливо гострими проблемами, які відображалися аналітиками ЦСС, стали **екологічні втрати**. Зокрема, пишучи про руйнування цінних (13 червня 2023 р.) екосистем на території Нижньодніпровського національного парку, Якуб Бер, Славомір Матушак, відзначають, що екологія зазнала колосальних втрат (Дніпро забруднилося стічними водами, мертвими тваринами, будівельним сміттям, змитими із полів хімікатами, спостерігалася масова загибель риби), появою проблеми забезпечення міст питною водою (наприклад, Бердянська, Мелітополя, Кривого Рогу), втратою потужностей в енергосистемі та втратою необхідних водних ресурсів у виробничих процесах металургійних підприємств<sup>76</sup>. Окремо Якуб Бер називає наслідки російської агресії на природне середовище в Україні як «екоцид» та «війною з природою». А відсутність доступу до окупованих територій і територій, на яких ідуть бойові дії, експертів унеможливорюють реальну оцінку завданих втрат, і стануть відомі тільки через тривалий час (затоплення шахт на Донбасі спричиняє обвал землі та засолення ґрунтових вод), розширення «зони мертвої води» в Чорному морі, загибель популяцій ендемічних рослин і тварин,

---

<sup>74</sup> Wilk A., Żochowski P. Piętnasty atak na ukraińską infrastrukturę. 379. dzień wojny. 10.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-10/pietnasty-atak-na-ukrainska-infrastruktura-379-dzien-wojny>

<sup>75</sup> Matuszak S. Rosyjska bezsilność – piętnaście ataków na ukraińską infrastrukturę energetyczną. 23.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-10/rosyjska-bezsilnosc-pietnascie-atakow-na-ukrainska-infrastruktura>

<sup>76</sup> Ber J., Matuszak S. Konsekwencje zniszczenia zapory wodnej w Nowej Kachowce. 13.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-13/konsekwencje-zniszczenia-zapory-wodnej-w-nowej-kachowce>

зменшення чисельності окремих видів тварин тощо. Єдиний позитивний вплив на природу вбачає через руйнування великих промислових підприємств, які використовували застарілі технології очистки, а припинення їхньої роботи дає змогу довкільно відновитися<sup>77</sup>. У публікаціях піднімалося питання розмінування території України західної частини Чорноморського басейну<sup>78</sup>.

## 7. Кадрові трансформації

Знаходили відображення у публікаціях оглядачів ЦСС і питання **кадрових змін** у ЗСУ. Наприклад, про відставку командувача ЗСУ на Донбасі Москальова. Пишучи про складну військову ситуацію на Донбасі, Анджей Вільк, Пйотр Жоховський, вважають цю кадрову ротацію виявом, з одного боку, втрати довіри до нього керівництвом, а з іншого – намаганням зробити його винним у разі захоплення Бахмута. Тривожним сигналом сприймалося залишення вакантною посади командувача Об'єднаних сил<sup>79</sup>. Розглядали й інші кадрові зміни в оборонному секторі, насамперед звільнення О. Резнікова і призначення на його місце Р. Умерова, а також посадовців Міністерства оборони України. Наголошуючи на основних причинах – численних скандалах, пов'язаних із закупівлею продуктів, обладнання, інвентарю для армії та проходженням мобілізації<sup>80</sup>. Авторитетні польські оглядачі Якуб Бер, Пйотр Жоховський, Тадеуш Іванський в іншій великій статті (9 лютого 2024 р.) підкреслюють нерозуміння та навіть критику (значної частини військових, волонтерів, громадськості) рішення В. Зеленського про звільнення В. Залужного із посади Головнокомандувача. Водночас відзначають, що таке рішення не було належно обґрунтованим, оскільки В. Залужний мав найвищий рейтинг довіри та підтримки у суспільстві, навіть попри провал контрастуну, став символом боротьби українського народу проти російської агресії. Навіть пишуть про

---

<sup>77</sup> Ber J. Wojna z przyrodą. Wpływ rosyjskiej agresji na środowisko naturalne Ukrainy. 7.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-12-07/wojna-z-przyroda-wplyw-rosyjskiej-agresji-na-srodowisko>

<sup>78</sup> Niecypor K. Ukraina – największe pole minowe świata. 22.11.2023. <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-11-22/ukraina-najwieksze-pole-minowe-swiate>

<sup>79</sup> Wilk A., Żochowski P. Dymisja dowódcy sił ukraińskich w Donbasie. 368. dzień wojny. 27.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-27/dymisja-dowodcy-sil-ukrainskich-w-donbasie-368-dzien-wojny>

<sup>80</sup> Ber J., Żochowski P. Ukraina: zmiana ministra obrony. 4.09.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-04/ukraina-zmiana-ministra-obrony>

розправу із політичним опонентом: «Президент систематично підбивав позиції Головнокомандувача, порушуючи принцип єдиного командування та ієрархії у ЗСУ», віддаючи безпосередньо накази підлеглим В. Залужного, проводячи кадрові ротації без погоджень із ним тощо. Такі дії в результаті привели до формування в армії «конкуруючих фракцій, які мають високий ступінь автономії та прямі зв'язки з Офісом Президента». Натомість підкреслюють, що сам В. Залужний уникав відкритого конфлікту із Президентом<sup>81</sup>.

В окремій публікації Якуб Бер (13 лютого 2024 р.) описує кадрові зміни на адміністративних, організаційних та планових посадах. Відзначає, що їх добре сприйняли в армії, особливо враховуючи, що були підвищені кілька молодших офіцерів, які користувалися значним авторитетом і мали попередній бойовий досвід у російсько-українській війні, пройшли шлях від командирів рот і батальйонів у 2014–2015 рр., а згодом – командирів бригад чи оперативних груп у 2022–2024 рр. Окрім того, брали участь у закордонних місіях, міжнародних навчаннях, здобули військову освіту або пройшли підготовчі курси в арміях країн НАТО. Проте гострим залишалося питання укомплектування командних посад на фронті (оперативно-стратегічних угруповань та оперативних груп). Призначення молодших офіцерів на вищі посади вважає вмілим ходом В. Зеленського, спрямованим на зменшення невдоволення відставкою В. Залужного в армії та суспільстві<sup>82</sup>.

Не минули увагою польські оглядачі ЦСС хаотичність у мобілізації, відсутність належної цифрової бази даних із реєстрами військовозобов'язаних, застарілість наявної паперової бази даних, яка не дає змоги відстежити внутрішній рух населення (відсутність інформації про військовозобов'язаних чоловіків із військовим досвідом). Як наслідок – вручення повісток на вулицях і робочих місцях<sup>83</sup>.

---

<sup>81</sup> Ber J., Żochowski P., Iwański T. Zelenski dymisjonuje generała Załużnego. 9.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-09/zelenski-dymisjonuje-generala-zaluznego>

<sup>82</sup> Ber J. Rewolucja kadrowa w armii ukraińskiej. 13.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-13/rewolucja-kadrowa-w-armii-ukraińskiej>

<sup>83</sup> Ber J. Korupcja i nieprawidłowości na tyłach armii ukraińskiej. 4.08.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-08-04/korupcja-i-nieprawidlowosci-na-tylach-armii-ukraińskiej>

## 8. Суспільно-політичні та економічні процеси у Росії

Помітна частина публікацій присвячена огляду **суспільно-політичних та економічних процесів у Росії**. Зокрема, Якуб Бер, Пьотр Жоховський пишуть (14 квітня 2023 р.) про складнощі мобілізаційної кампанії у Росії (першочергово – відсутність актуальних даних військовозобов'язаних, намагання уникнути проходження служби), як наслідок проведення її у прихованому форматі<sup>84</sup>.

Аналізуючи атаки безпілотників на Кремль (5 травня 2023 р.) Анджей Вільк, Пьотр Жоховський, не відкидають версії, що це могла бути інсинуація самою ФСБ (як підстава для внутрішнього посилення воєнної риторики, для зовнішньої – обґрунтування відмови від переговорів, поширення пропагандистських наративів та посилення ядерного шантажу)<sup>85</sup>.

Ціла група текстів присвячена повстанню Є. Пригожина. Грунтовний аналіз його початку зробив Марек Менкішак (24 червня 2023 р.). Зокрема, він вважає його кульмінацією тривалого конфлікту між керівництвом групи Вагнера та найвищим військовим командуванням (С. Шойгу, В. Герасимовим). Основну мету вбачав у спробі підпорядкувати підрозділи Вагнера безпосередньо Міністерству оборони і бажання самого Є. Пригожина скористатися мінімальними успіхами від захоплення Бахмута для отримання більших політичних та бізнесових можливостей. Автор визнає, що шансів досягнути змін у військовій та цивільній адміністрації обмаль, насамперед через неспівмірність сил і засобів. Відтак прогнозував придушення повстання, а самого Пригожина мали б або вбити, або заарештувати. Хоча й припускає, що, якщо не буде зіткнень із підрозділами регулярної армії, а більші військові підрозділи не чинитимуть опору, тоді моральний дух може впасти і прискориться розклад путінського режиму, спричинивши «палацовий переворот». У такому разі припускає, що контроль міг перебрати прем'єр-міністр Михайло Мішустін та мер Москви Сергій Собякін, які вестимуть

---

<sup>84</sup> Ber J., Żochowski P. Armia rosyjska w poszukiwaniu ludzkich rezerw. 414. dzień wojny. 14.04.2023. Rezhym dostępu: URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-14/armia-rosyjska-w-poszukiwaniu-ludzkich-rezerw-414-dzien-wojny>

<sup>85</sup> Wilk A., Żochowski P. Drony nad Kremlem. 435. dzień wojny. 05.05.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-05-05/drony-nad-kremlem-435-dzien-wojny>

переговори з Є. Пригожином про поділ влади<sup>86</sup>. Розвиває цю тему Пьотр Жоховський, аналізуючи відмову Є. Пригожина продовжувати наступ на Москву. Виділяючи декілька основних тез – слабкість позиції Путіна, який не віддав наказ знищити «заколотників», слабкість системи державної безпеки, відтак втрата Є. Пригожиним контролю над своєю групою і виїзд до Білорусі (контроль перейшов до Міністерства оборони)<sup>87</sup>. Цю тему досить детально розглядають Марія Доманська, Пьотр Жоховський, називаючи загибель Є. Пригожина спецоперацією В. Путіна з ліквідації заколотників, відкидаючи версію про інсценування Є. Пригожиним власної смерті. Автори вважали це сигналом, посланим усім потенційним супротивникам режиму і в такий спосіб зміцнення В. Путіним позицій, які похитнулися. Згадуються і таємні точкові репресії проти силовиків (першочергово збройних сил) та представників радикальних рухів, які мали стосунки із групою Вагнера<sup>88</sup>.

Ціла низка інших не менш важливих подій, які стосуються російсько-української війни, також знайшли відображення в оглядах працівників ЦСС. Зокрема, порушують особливості «врегулювання» Кремлем статусу мешканців окупованих територій через примусове надання російського громадянства, а тих, хто не погоджувався на його отримання, планувалося депортовувати у віддалені райони Росії, натомість територію заселяти бідними росіянами із глибинних районів. У такий спосіб планувалося очистити захоплені території від можливого опору «нелояльних» українців, знизивши опір у проведенні русифікаційної політики<sup>89</sup>.

Не оминають увагою і релігійні процеси в Україні. Зокрема, Ядвіга Рогожа, Катажина Чаврило (14 квітня 2023 р.) аналізують

---

<sup>86</sup> Menkiszak M. Bunt Prigożyna: kryzys putinizmu (stan na godz. 7.00). 24.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-24/bunt-prigozyna-kryzys-putinizmu-stan-na-godz-700>

<sup>87</sup> Żochowski, P. Porażka Prigożyna, osłabienie Kremla. 25.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-25/porazka-prigozyna-oslabienie-kremla>

<sup>88</sup> Domańska M., Żochowski P. Koniec Prigożyna – Kreml dyscyplinuje elity. 24.08.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-08-24/koniec-prigozyna-kreml-dyscyplinuje-elity>

<sup>89</sup> Wilk A., Żochowski P. Pierwszy od zimy duży atak rakietowy na Ukrainę. 428. dzień wojny. 28.04.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-28/pierwszy-od-zimy-duzy-atak-rakietowy-na-ukraine-428-dzien-wojny>

намагання ослабити вплив УПЦ МП на українців (Rogoża, Chawryło, 2023)<sup>90</sup>.

## ВИСНОВКИ

Оглядачі ЦСС впродовж другого року російсько-української війни досить ретельно стежили за усіма подіями (як на зовнішній, так і на внутрішній арені). На думку аналітиків ЦСС, символічною датою завершення другого року війни став вихід ЗСУ із Авдіївки (19 лютого 2024 р.). У своїх текстах вони найбільше уваги приділяють бойовим діям на фронті, політичним процесам, соціально-економічним, інформаційно-безпековим, екологічним, освітнім, культурним, релігійним проблемам, політиці західних країн щодо війни та загалом безпеки в Європі. Упродовж цього року основна увага оглядачів була прикута до боїв за Бахмут, розпочатого ЗСУ 4 червня контрнаступу, відновлення транспортного коридора Чорним морем, досягнутого завдяки ударам по кораблях Чорноморського флоту, експорту зернових, атаки українських дронів на військові, енергетичні та нафтові об'єкти на території Російської Федерації, вступ України у ЄС, підписання безпекових угод і внутрішніх процесів у ній тощо. Водночас аналітики у своїх публікаціях порушують й цілу низку негативних чинників, які безпосередньо впливали на фронт – корупційні скандали, політична конкуренція, яка досягла свого піку звільненням Валерія Залужного з посади Головнокомандувача тощо. Отже, читач має змогу отримати цілісне уявлення про головні аспекти війни. Мабуть, основним висновком є думка директора Центру східних студій Войцеха Конончука, що Україні для захисту та перемоги необхідне озброєння, а відповідно – політична воля та швидкі рішення західних країн.

Розділ монографії виконано згідно з держбюджетними темами «Російсько-українська війна: історичні витоки, виклики для національної безпеки, формування засад політики пам'яті» (номер державної реєстрації 0123U100588), «Освіта і наука як чинники післявоєнної відбудови: історичний досвід, уроки для України» (номер державної реєстрації 0124U000787) і «Протидія історичній

---

<sup>90</sup> Rogoża J., Chawryło K. Ukraina: decydujący cios w Patriarchat Moskiewski? 14.04.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-04-19/ukraina-decydujacy-cios-w-patriarchat-moskiewski>

політиці країни-агресора РФ у процесі деокупації українських територій» (номер державної реєстрації 0123U101598).

## **АНОТАЦІЯ**

Проведене дослідження дає підставу стверджувати, що співробітники ЦСС впродовж як першого, так і другого року російсько-української війни приділяли чимало уваги усім подіями (і на зовнішній, і на внутрішній арені). Аналітики ЦСС вважають вихід ЗСУ із Авдіївки (19 лютого 2024 р.) символічною датою завершення другого року війни. Наголосимо, що у своїх текстах аналітики ЦСС найбільше уваги приділяли бойовим діям на фронті, політичним процесам, соціально-економічним, інформаційно-безпековим, екологічним, освітнім, культурним, релігійним проблемам, політиці західних країн щодо війни і загалом безпеки в Європі. Простежено, що впродовж другого року основну увагу оглядачі концентрували на боях за Бахмут, розпочатому ЗСУ 4 червня контрнаступу, відновленні транспортного коридора Чорним морем, досягнутого завдяки ударам по кораблях Чорноморського флоту, експорті зернових, атаках українських дронів на військові, енергетичні та нафтові об'єкти на території Російської Федерації, вступі України у ЄС, підписанні безпекових угод та внутрішніх процесах у ній тощо. Паралельно з цим аналітики у своїх публікаціях порушували й цілу низку негативних чинників, які безпосередньо впливали на фронт – корупційні скандали, політична конкуренція, яка досягла піку звільненням Валерія Залужного з посади Головнокомандувача тощо. Загалом читач має змогу отримати цілісне уявлення про головні аспекти війни. Мабуть, головним висновком є думка директора Центру східних студій Войцеха Конончука, що Україні для захисту та перемоги необхідне озброєння, а відповідно – політична воля та швидкі рішення західних країн.

## **ABSTRACT**

The conducted research allows us to assert that the CSS (Center for Strategic Studies) staff paid considerable attention to all events – both on the domestic and international fronts – throughout both the first and second years of the Russo-Ukrainian war. CSS analysts view the withdrawal of the Ukrainian Armed Forces from Avdiivka on February 19, 2024, as a symbolic date marking the end of the war's second year. It

is noteworthy that in their reports, CSS analysts focused primarily on combat operations on the frontlines, political developments, socio-economic issues, information security, environmental matters, education, culture, religious concerns, the policies of Western countries regarding the war, and overall security in Europe.

It has been observed that during the second year, analysts concentrated primarily on the battles for Bakhmut, the Ukrainian Armed Forces' counteroffensive launched on June 4, the restoration of the Black Sea transport corridor (achieved through strikes on Black Sea Fleet vessels), grain exports, Ukrainian drone attacks on military, energy, and oil infrastructure within the Russian Federation, Ukraine's EU accession, the signing of security agreements, and domestic developments, among other topics.

In parallel, analysts also addressed a range of negative factors that directly affected the frontline situation – such as corruption scandals and political competition, which peaked with the dismissal of Valerii Zaluzhnyi from the post of Commander-in-Chief. Overall, the reader is presented with a comprehensive overview of the main aspects of the war. Perhaps the main conclusion is the viewpoint expressed by Wojciech Kononczuk, Director of the Center for Eastern Studies, who emphasized that Ukraine needs weapons to defend itself and achieve victory, which, in turn, requires political will and swift decisions from Western countries.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук А., Ільницька Н. Матеріали до історії сучасної російсько-української війни на сторінках «Східноєвропейського історичного вісника» (2016–2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Вип. 13/55. С. 26–46. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283084>

2. Галів М., Гранд М., Бойчин Р. Початок повномасштабної війни Росії проти України у висвітленні польського інформаційного порталу «Nowa Europa Wschodnia» (лютий-березень 2022 р.). *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 72(1). С. 52–60. DOI: 10.24919/2308-4863/72-1-7

3. Галів М., Ільницький В. Характер сучасної російсько-української війни (2014–2023): вітчизняний історіографічний курс. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дро-*

гобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Історія. 2023. Вип. 13/55. С. 47–73.

4. Галів М., Ільницький В., Карпенко О. Проблематика геноциду Росії щодо українців в українських засобах масової інформації (2022–2024). *Новітня доба* / гол. ред. Михайло Романюк. Львів, 2024. Вип. 12. С. 75–96.

5. Грицюк В., Пашкова О. Історична періодизація російсько-української війни: методологічні аспекти та наукові рефлексії. *Воєнно-історичний вісник*. 2024. № 1. С. 5–15.

6. Дрогомирецький Б. Сучасна гібридно-інформаційна війна: історіографічний вимір. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 48. Т. 1. С. 11–17. DOI: 10.24919/2308-4863/48-1-2.

7. Задорожний Н., Бойчук А. Проблематика сучасної російсько-української війни на сторінках «Військово-наукового вісника» (2014–2022). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Вип. 13/55. С. 108–140. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283181>.

8. Ільницький В., Тельвак В., Талалай Ю. Сучасна російсько-українська війна на шпальтах «The British Army Review» (2022–2024). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2024. Спецвипуск. С. 130–146.

9. Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. Вип. 5. С. 43–55. DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.05.043>

10. Ільницький В., Куцька О. Періодизація російсько-української війни (2014–2022) в українському науковому дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Вип. 13/55. С. 162–177.

11. Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. Вип. 5. С. 43–55. DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.05.043>

12. Ільницький В., Тельвак В., Талалай Ю. Сучасна російсько-українська війна на шпальтах «The British Army Review» (2022–2024). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дро-*

гобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. *Серія Історія*. 2024. Спецвипуск. С. 130–146.

13. Медвідь О. В. Польська преса про початок українсько-російської війни: за матеріалами газети «Wyborcza.pl» (квітень–серпень 2014). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. С. 599–603.

14. Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013–2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018.

15. Офіцинський Ю., Гриник Л. Війна Росії проти України в дисертаційних дослідженнях українських науковців (2019–2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Вип. 13/55. С. 234–263. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283186>

16. Плохій С. *Російсько-українська війна: повернення історії*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2023.

17. Якубова Л. *До свободи крізь вогонь: Україна проти рашизму*. Київ: «Кліо», 2023. 432 с.

18. Bartosiewicz M., Niecypor K. Po pierwsze zboże: afrykańska inicjatywa pokojowa dla Ukrainy [Grain first: African peace initiative for Ukraine]. 21.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-21/po-pierwsze-zboze-afrykanska-inicjatywa-pokojowa-dla-ukrainy>

19. Ber J. Rewolucja kadrowa w armii ukraińskiej [Personnel revolution in the Ukrainian army]. 13.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-13/rewolucja-kadrowa-w-armii-ukrainskiej>

20. Ber J. Wojna z przyrodą. Wpływ rosyjskiej agresji na środowisko naturalne Ukrainy [War on nature. The impact of Russian aggression on the natural environment of Ukraine]. 7.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-12-07/wojna-z-przyroda-wplyw-rosyjskiej-agresji-na-srodowisko>

21. Ber J. Korupcja i nieprawidłowości na tyłach armii ukraińskiej [Corruption and irregularities at the rear of the Ukrainian army]. 4.08.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-08-04/korupcja-i-nieprawidlowosci-na-tylach-armii-ukrainskiej>

22.Ber J., Matuszak S. Konsekwencje zniszczenia zapory wodnej w Nowej Kachowce [Consequences of the destruction of the dam in Nowa Kachówka]. 13.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-13/konsekwencje-zniszczenia-zapory-wodnej-w-nowej-kachowce>

23.Ber J., Tarociński J., Nieczytor K. Holenderskie i duńskie F-16 dla Ukrainy. 544. dzień wojny [Dutch and Danish F-16s for Ukraine. 544th day of war]. 22.08.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-08-22/holenderskie-i-dunskie-f-16-dla-ukrainy-544-dzien-wojny>

24.Ber J., Żochowski P. Ukraina: zmiana ministra obrony [Ukraine: change of the Minister of Defense]. 4.09.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-04/ukraina-zmiana-ministra-obrony>

25.Ber J., Żochowski P. Armia rosyjska w poszukiwaniu ludzkich rezerw. 414. dzień wojny [The Russian army in search of human reserves. 414th day of war]. 14.04.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-14/armia-rosyjska-w-poszukiwaniu-ludzkich-rezerw-414-dzien-wojny>

26.Ber J., Żochowski P., Iwański T. Zełenski dymisjonuje generała Załużnego [Zelensky dismisses General Załużny] 9.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-09/zelenski-dymisjonuje-general-a-zaluznego>

27.Ber J., Żochowski P., Tarociński J. Postępy ukraińskie na froncie zaporoskim. 558. dzień wojny [Ukrainian advances on the Zaporizhia front. 558th day of war]. 5.09.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-05/postepy-ukrainskie-na-froncie-zaporoskim-558-dzien-wojny>

28.Bilichak O., Huz A. Hybrid war as an tool of foreign policy of the Russian Federation: the Ukrainian dimension (1991–2023). *Shkhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2024. Vyp. 30. P. 162–178. DOI: 10.24919/2519-058X.30.299897

29.Bogusz M., Kłysiński K. Łukaszenka na salonach Pekinu: chiński sygnał wobec Moskwy [Lukashenka in Beijing's salons: Chinese signal towards Moscow]. 3.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-03/lukaszenka-na-salonach-pekinu-chinski-sygnał-wobec-moskwy>

30. Bogusz M., Nieczytor K. Chińska dyplomatyczna gra wokół «planu pokojowego» [Chinese diplomatic game around the «peace plan»]. 24.02.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-24/chinska-dyplomatyczna-gra-wokol-planu-pokojowego>

31. Bogusz M., Rodkiewicz W. Gry między sojusznikami. Wizyta Xi Jinpinga w Moskwie [Games between allies. Xi Jinping's visit to Moscow]. 24.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-03-24/gry-miedzy-sojuszownikami-wizyta-xi-jinpinga-w-moskwie>

32. Domańska M. Wywiad Putina dla Carlsona: przekaz dla trumpistów [Putin's interview for Carlson: a message for Trumpists]. 9.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-09/wywiad-putina-dla-carlsona-przekaz-dla-trumpistow>

33. Domańska M., Żochowski P. Koniec Prigożyna – Kreml dyscyplinuje elity [The end of Prigozhin – the Kremlin disciplines the elites]. 24.08.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-08-24/koniec-prigozyna-kreml-dyscyplinuje-elity>

34. Gibadło L. (Nie)zawodny partner. Wizyta Scholza w Waszyngtonie [(Un)reliable partner. Scholz's visit to Washington]. 7.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-07/nie-zawodny-partner-wizyta-scholza-w-waszyngtonie>

35. Gibadło L. Próba przełamania impasu. Wizyta Scholza w Waszyngtonie [An attempt to break the deadlock. Scholz's visit to Washington]. 13.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-13/proba-przelamania-impasu-wizyta-scholza-w-waszyngtonie>

36. Gibadło L., Nieczytor K., Tarociński J. Docenić i zmobilizować Niemcy. Zełenski w Berlinie [Appreciate and mobilize Germany. Zelensky in Berlin]. 16.05.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-05-16/docenic-i-zmobilizowac-niemcy-zeleński-w-berlinie>

37. Gotkowska J., Nieczytor K., Graca J. Zachód–Ukraina: umowy o współpracy w obszarze bezpieczeństwa [West-Ukraine: security cooperation agreements]. 16.01.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-01-19/zachod-ukraina-umowy-o-wspolpracy-w-obszarze-bezpieczenstwa>

38. Haliv M., Ilnytskyi V. The methods of internal criticism of written sources in the works of ukrainian historians: on the example of scientific narratives on the history of education (1840s – 1930s). *An-*

*nales Universitatis apulensis. Series Historica*. 2021. Vyp. 1 (25). P. 281–297. DOI: <https://doi.org/10.29302/auash.2021.25.1.14>

39. Haliv M., Ilnytskyi V. Education between «class» and «nation»: the influence of the theory of class struggle on Ukrainian educational historiography (1920s – 1980s). *Echa Przeszłości*. 2023. Vyp. 24 (2). P. 123–139. DOI: <https://doi.org/10.31648/ep.9671>

40. Ilnytskyi V., Haliv M. Theoretical Argumentation in the Historical Narrative of Ukraine of the Second Half of the 19th – First Half of the 20th century (on the Example of Research in the History of Education). *Eminak: Scientific Quarterly Journal*. 2022. Vyp 3 (39). P. 66–80.

41. Ilnytskyi V., Telvak V. Ukraine Under the Conditions of the Second Year of Existential War in Analysts' Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*. 2024. Vyp. 31. P. 218–237. DOI: [10.24919/2519-058X.31.306344](https://doi.org/10.24919/2519-058X.31.306344)

42. Ilnytskyi V., Starka V., Haliv M. Rosiiska propaganda yak element pidhotovky do zbroinoi agresii proty Ukrainy [Russian Propaganda as an Element of Preparation for Armed Aggression Against Ukraine]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2022. Vyp. 5. P. 43–55. DOI: [10.15407/uhj2022.05.043](https://doi.org/10.15407/uhj2022.05.043).

43. Jędrzyśiak M., Nieczyrpor K., Całus K., Gizińska I. Ukraina: kolejna zmiana przepisów o mniejszościach narodowych [Ukraine: another change to the regulations on national minorities]. 13.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-13/ukraina-kolejna-zmiana-przepisow-o-mniejszosciach-narodowych>

44. Kędzierski M. «Ukraiński ślad» – nowe spekulacje w sprawie Nord Streamu [«Ukrainian trace» – new speculations regarding Nord Stream]. 8.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-08/ukrainski-slado-nowe-spekulacje-w-sprawie-nord-streamu>

45. Kobeszek Ł. Zelenski w Sofii: większe wsparcie dla Ukrainy ze sporem w tle [Zelenskiy in Sofia: greater support for Ukraine with a dispute in the background]. 7.07.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-07-07/zelenski-w-sofii-wieksze-wsparcie-dla-ukrainy-ze-sporem-w-tle>

46. Kravets N., Barvinenko V. Civil society of Ukraine during the years of the Russo-Ukrainian war: challenges, value orientations (2014–2024). *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2024. Vyp. 30. P. 200–210. DOI: [10.24919/2519-058X.30.299905](https://doi.org/10.24919/2519-058X.30.299905)

47.Masnenko V., Telvak V., Yanyshyn B., Telvak V. Identity transformation of the Ukrainian Donbas: from the «wild field» to Russian occupation. *Analele Universității din Craiova. Istorie*. 2021. XXVI, 2 (40). P. 101–114.

48.Matuszak, S. Ukraina: program wsparcia od MFW i zwiększenie wydatków obronnych [Ukraine: support program from the IMF and increase in defense spending]. 24.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-24/ukraina-program-wsparcia-od-mfw-i-zwiekszenie-wydatkow-obronnych>

49.Matuszak S. Znaczący spadek produkcji rolnej na Ukrainie [Significant decline in agricultural production in Ukraine]. 27.02.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-27/znaczący-spadek-produkcji-rolnej-na-ukrainie>

50.Matuszak S. Rosyjska bezsilność – piętnaście ataków na ukraińską infrastrukturę energetyczną [Russian powerlessness – fifteen attacks on Ukrainian energy infrastructure] 23.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-10/rosyjska-bezsilnosc-pietnascie-atakow-na-ukrainska-infrastruktura>

51.Matuszak S., Ber J. Ukraina: sukces nowego korytarza czarnomorskiego [Ukraine: success of the new Black Sea corridor]. 22.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-22/ukraina-sukces-nowego-korytarza-czarnomorskiego>

52.Menkiszak M. Bunt Prigożyna: kryzys putinizmu (stan na godz. 7.00) [Prigozhin's rebellion: the crisis of Putinism (as of 7:00 a.m.)]. 24.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-24/bunt-prigozyna-kryzys-putinizmu-stan-na-godz-700>

53.Nieczypor K. Ukraina – największe pole minowe świata [Ukraine – the largest minefield in the world]. 22.11.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-11-22/-ukraina-najwieksze-pole-minowe-swiata>

54.Nieczypor K., Całus K. Szklanka do połowy pusta. Ocena realizacji rekomendacji UE przez Ukrainę i Mołdawię [The glass is half empty. Assessment of the implementation of EU recommendations by Ukraine and Moldova]. 28.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-28/szklanka-do-polowy-pusta-ocena-realizacji-rekomendacji-ue-przez>

55.Nieczypor K., Gizińska I. Zmiany bez zmian. Ukraina nowelizuje ustawę o mniejszościach narodowych [Changes remain unchanged. Ukraine amends the Act on National Minorities] 2.10.2023. URL:

<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-02/zmiany-bez-zmian-ukraina-nowelizuje-ustawe-o-mniejszosciach>

56.Nieczypor K., Szpala M., Sadecki A. UE otwiera rozmowy akcesyjne z Ukrainą i Mołdawią [The EU opens accession talks with Ukraine and Moldova]. 15.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-15/ue-otwiera-rozmowy-akcesyjne-z-ukraina-i-moldawia>

57.Pokotylo O., Nashyvochnikov O. Sources of the Russian-Ukrainian Armed Conflict. *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk – East European Historical Bulletin*. 2021. Vyp. 18. P. 210–218. DOI: 10.24919/2519-058X.18.226536.

58.Rodkiewicz W. Rosja intensyfikuje nuklearny szanta [Russia intensifies nuclear blackmail]. 23.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-23/rosja-intensyfikuje-nuklearny-szantaz>

59.Rodkiewicz W., Menkiszak M. Rosyjskie reakcje na list gończy MTK za Putinem [Russian reactions to the ICC's arrest warrant for Putin]. 20.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-20/rosyjskie-reakcje-na-list-gonczy-mtk-za-putinem>

60.Rogoża J. Ukraina w obliczu katastrofy demograficznej [Ukraine in the face of a demographic catastrophe]. 11.07.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-07-11/-ukraina-w-obliczu-katastrofy-demograficznej>

61.Rogoża J., Chawryło K. Ukraina: decydujący cios w Patriarchat Moskiewski? [Ukraine: a decisive blow to the Moscow Patriarchate?]. 14.04.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-04-19/ukraina-decydujacy-cios-w-patriarchat-moskiewski>

62.Rudnik F., Matuszak S., Michalski A. Rosyjska gra z Zachodem: Moskwa wycofuje się z umowy zbożowej [Russia's game with the West: Moscow withdraws from the grain agreement]. 18.07.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-07-18/rosyjska-gra-z-zachodem-moskwa-wycofuje-sie-z-umowy-zbozowej>

63.Sadecki A., Rudnik F. Spotkanie Orbán–Putin w Pekinie: Węgry coraz dalej od Zachodu [Orbán–Putin meeting in Beijing: Hungary is getting further and further away from the West]. 19.10.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-19/spotkanie-orban-putin-w-pekinie-wegry-coraz-dalej-od-zachodu>

64.Shcheglov A. The Russian Factor in the Escalation of Ukrainian-Polish Relations at the beginning of the 20th century (on the example of

damage to monuments at military cemeteries in Poland and Ukraine). *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2023. Vyp. 29. P. 223–234. DOI: 10.24919/2519-058X.29.292946

65. Tarociński J., Wilk A. Dostawy broni – konieczność dla Ukrainy, wyzwanie dla Zachodu [Weapons supplies – a necessity for Ukraine, a challenge for the West]. 11.05.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-05-11/-dostawy-broni-koniecznosc-dla-ukrainy-wyzwanie-dla-zachodu>

66. Telvak V., Ilnytskyi V. A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2023. Vyp. 27. P. 249–258. DOI: 10.24919/2519-058X.27.281552

67. Wilk A., Ber J. Ukraińscy generałowie wieszczą ciężki 2024 rok. 672. dzień wojny [Ukrainian generals predict a difficult 2024. 672nd day of war]. 28.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-28/ukrainscy-generalowie-wieszcz-a-ciezki-2024-rok-672-dzien-wojny>

68. Wilk A., Ber J., Kłysiński K. Ukraińskie drony atakują Moskwę. 523. dzień wojny [Ukrainian drones attack Moscow. 523rd war day]. 1.08.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-08-01/ukrainskie-drony-atakuja-moskwe-523-dzien-wojny>

69. Wilk A., Ber J., Kłysiński K. Ukraina zbiera siły do kontrofensywy. 400. dzień wojny [Ukraine is gathering forces for a counteroffensive. 400th day of war]. 31.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-31/ukraina-zbiera-sily-do-kontrofensywy-400-dzien-wojny>

70. Wilk A., Żochowski P. Bachmut się broni. 365. dzień wojny [Bachmut defends himself. 365th day of war]. 24.02.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-24/bachmut-sie-broni-365-dzien-wojny>

71. Wilk A., Żochowski P. Patrioty dotarły na Ukrainę. 421. dzień wojny [Patriots have arrived in Ukraine. 421st day of war]. 21.04.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-21/patrioty-dotarly-na-ukraine-421-dzien-wojny>

72. Wilk A., Żochowski P. Pierwszy od zimy duży atak rakietowy na Ukrainę. 428. dzień wojny [The first major missile attack on Ukraine since winter. 428th day of war]. 28.04.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-28/pierwszy-od-zimy-duzy-atak-rakietowy-na-ukraine-428-dzien-wojny>

73. Wilk A., Żochowski P. Piętnasty atak na ukraińską infrastrukturę. 379. dzień wojny [Fifteenth attack on Ukrainian infrastructure. 379th day of war]. 10.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-10/pietnasty-atak-na-ukrainska-infrastruktura-379-dzien-wojny>

74. Wilk A., Żochowski P. Polskie i słowackie myśliwce MiG-29 dla Ukrainy. 386. dzień wojny [Polish and Slovak MiG-29 fighters for Ukraine. 386th day of war]. 17.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-17/polskie-i-slowackie-mysliwce-mig-29-dla-ukrainy-386-dzien-wojny>

75. Wilk A., Żochowski P. Powrót wojny pozycyjnej. 495. dzień wojny [The return of trench warfare. 495th day of war]. 4.07.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-07-04/powrot-wojny-pozycyjnej-495-dzien-wojny>

76. Wilk A., Żochowski P. Problemy z zachodnim wsparciem dla Ukrainy. 631. dzień wojny [Problems with Western support for Ukraine. 631st day of war]. 17.11.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-11-17/problemy-z-zachodnim-wsparciem-dla-ukrainy-631-dzien-wojny>

77. Wilk A., Żochowski P. Rosjanie okrążają Awdiijkę. 389. dzień wojny Rosyjskie reakcje na list gończy MTK za Putinem [The Russians surround Avdiivka. 389th day of the war Russian reactions to the ICC arrest warrant for Putin]. 20.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-20/rosjanie-okrazaja-awdijiwke-389-dzien-wojny>

78. Wilk A., Żochowski P. Ukraina potwierdza niepowodzenie kontrofensywy. 617. dzień wojny [Ukraine confirms the failure of the counteroffensive. 617th day of war]. 3.11.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-11-03/ukraina-potwierdza-niepowodzenie-kontrofensywy-617-dzien-wojny>

79. Wilk A., Żochowski P. Ukraina przygotowuje się do wojny pozycyjnej. 645. dzień wojny [Ukraine is preparing for a positional war. 645th day of war]. 1.12.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-01/ukraina-przygotowuje-sie-do-wojny-pozycyjnej-645-dzien-wojny>

80. Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy atakują pociskami ATACMS. 603. dzień wojny [Ukrainians attack with ATACMS missiles. 603rd day of war]. 20.10.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publika-cje/analizy/2023-10-20/ukraincy-atakują-pociskami-atac-ms-603-dz-ien-wojny>

81. Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy kontynuują ofensywę na południu. 481. dzień wojny [The Ukrainians continue their offensive in the south. 481st day of war]. 20.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-20/ukraincy-kontynuuj-a-ofensywe-na-poludniu-481-dzien-wojny>

82. Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy nie poddają Bachmutu. 375. dzień wojny [The Ukrainians will not surrender Bakhmut. 375th day of the war]. 06.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-06/ukraincy-nie-poddaja-bachmutu-375-dzien-wojny>

83. Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy sygnalizują wycofanie z Bachmutu. 372. dzień wojny [Ukrainians signal their withdrawal from Bakhmut. 372nd day of the war]. 03.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-03/ukraincy-sygnalizuja-wycofanie-z-bachmutu-372-dzien-wojny>

84. Wilk A., Żochowski P. Ukraińska kontrofensywa na południu kraju. 470. dzień wojny [Ukrainian counteroffensive in the south of the country. 470th day of war]. 9.06.2023. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-09/ukrainska-kontrofensywa-na-poludniu-kraju-470-dzien-wojny>

85. Wilk A., Żochowski P. Ukraińskie drony atakują lotnisko w Pskowie. 554. dzień wojny [Ukrainian drones attack Pskov airport. 554th day of war]. 1.09.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-01/ukrainskie-drony-atakuja-lotnisko-w-pskowie-554-dzien-wojny>

86. Wilk A., Żochowski P. Ukraińskie kontrataki pod Bachmutem. 442. dzień wojny [Ukrainian counterattacks near Bakhmut. 442nd day of war]. 12.05.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-05-12/ukrainskie-kontrataki-pod-bachmutem-442-dzien-wojny>

87. Wilk A., Żochowski P. Unijna amunicja dla Ukrainy. 391. dzień wojny [EU ammunition for Ukraine. 391st day of war]. 22.03.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-03-22/unijna-amunicja-dla-ukrainy-391-dzien-wojny>

88. Wilk A., Żochowski P. Drony nad Kremlem. 435. dzień wojny [Drones over the Kremlin. 435th day of war]. 5.05.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-05-05/drony-nad-kremlem-435-dzien-wojny>

89. Wilk A., Żochowski P. Koalicja obrony powietrznej dla Ukrainy. 638. dzień wojny [Air defense coalition for Ukraine. 638th day of war].

24.11.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-11-24/koalicja-obrony-powietrznej-dla-ukrainy-638-dzien-wojny>

90. Wilk A., Żochowski P. Opóźnione dostawy F-16 dla Ukrainy. 684. dzień wojny [Delayed F-16 deliveries to Ukraine. 684th day of war]. 9.01.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-01-09/opoznione-dostawy-f-16-dla-ukrainy-684-dzien-wojny>

91. Wilk A., Żochowski P. Ukraińcy wycofują się z Awdiijiwki. 726. dzień wojny [Ukrainians withdraw from Avdiivka. 726th war day]. 20.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-02-20/ukraincy-wycofuja-sie-z-awdiijiwki-726-dzien-wojny>

92. Wilk A., Żochowski P. Dymisja dowódcy sił ukraińskich w Donbasie. 368. dzień wojny [Resignation of the commander of Ukrainian forces in Donbas. 368th day of war]. 27.02.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-27/dymisja-dowodcy-sil-ukrainskich-w-donbasie-368-dzien-wojny>

93. Wilk A., Żochowski P., Ber J. Wsadzenie tamy na Dnieprze w Nowej Kachowce. 467. dzień wojny [Blowing up the dam on the Dnieper in Novaya Kachovka. 467th day of war]. 6.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-06/wysadzenie-tamy-na-dnieprze-w-nowej-kachowce-467-dzien-wojny>

94. Wilk A., Żochowski P., Rodkiewicz W. Konsekwencje rozmieszczenia rosyjskiej broni jądrowej na Białorusi [Consequences of the deployment of Russian nuclear weapons in Belarus]. 6.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-06/konsekwencje-rozmieszczenia-rosyjskiej-broni-jadrowej-na-bialorusi>

95. Wiśniewska I. Zachodnie sankcje przeciwko Rosji w rocznicę inwazji na Ukrainę [Western sanctions against Russia on the anniversary of the invasion of Ukraine]. 28.02.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-28/zachodnie-sankcje-przeciwko-rosji-w-rocznice-inwazji-na-ukraine>

96. Wiśniewska I. Wojna priorytetem: rosnące problemy budżetu Rosji [War is a priority: growing problems of Russia's budget]. 25.10.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-10-25/wojna-priorytetem-rosnace-problemy-budzetu-rosji>

97. Żochowski P. Porażka Prigożyna, osłabienie Kremla [Prigozhin's defeat, the Kremlin's weakening]. 25.06.2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-06-25/porazka-prigozyna-oslabienie-kremla>

### **Інформація про авторів:**

#### **Ільницький В. І.**

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (vilnickiy@gmail.com)

#### **Тельвак В. В.**

доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, 82100 (telvak1@yahoo.com)

#### **Гриник Л. М.**

доктор філософії, науковий працівник науково-дослідного сектору Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, 82100 (lilia\_hrynyk@ukr.net)

### **Information about the authors:**

#### **Ilnytskyi V. I.,**

Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of History of Ukraine Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Lviv region, Ukraine, 82100

#### **Telvak V. V.,**

Doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of World History and Special Historical Discipline Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, 82100 (telvak1@yahoo.com)

#### **Hrynyk L. M.,**

Doctor of Philosophy, researcher of the research sector of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, 82100 (lilia\_hrynyk@ukr.net)